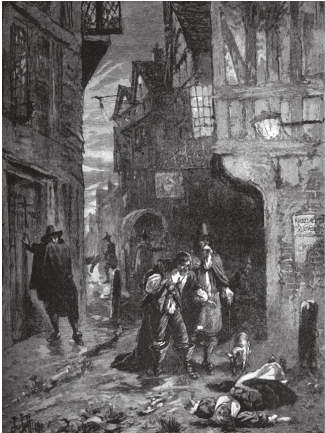

3 Terveyden ja sairauden varhaista historiaa

Terveyden ja sairauden historiaa

(s. 36-47)

Primitiivinen aika - metsästys- ja keräilykulttuuri

- *demonologinen sairauskäsitys* = sairastumisen syynä demonit eli pahat henget ja tabujen rikkominen
- sairaus voi tulla ihmiseen ulkoapäin
- tietäjä, shamaani tai noita huolehti ihmisten ja ylluonnollisen maailman välisistä yhteyksistä
- sairauksia ja vammoja parannettiin esim. rituaalein ja uhrimenoin

- terveyteen liittyvät käyttäytymistavat
esim. likaisen veden ja pilaantuneen ruoan välttäminen sekä kasvien käyttö vaivojen lievittämiseksi

Antiikin lääketiede -800 eaa. - 500 jaa.

- *teogeeninen sairauskäsitys* = sairauksien ajateltiin olevan jumalten lähettämiä rangaistuksia tai ennalta määräämiä kohtaloita
- sairauksista katsottiin voivan parantua katumalla syntejä tai rukoilemalla
- vakavasti sairaat saivat usein stigman eli häpeällisen leiman ja heidät saatettiin karkottaa yhteisön ulkopuolelle

Humoraalioppi

3

Terveyden ja sairauden
varhaista historiaa

- antiikin lääkäreiden käsitys sairauden olemuksesta perustui oppiin ruumiinnesteistä
- terveys rakentui neljän erilaisen nesteen tasapainosta:
keltainen sappi, musta sappi, lima ja veri
- *humoraalipatologia* = ruumiinnesteiden epätasapainosta syntyneiden sairauksien tutkiminen
- *astrologia*

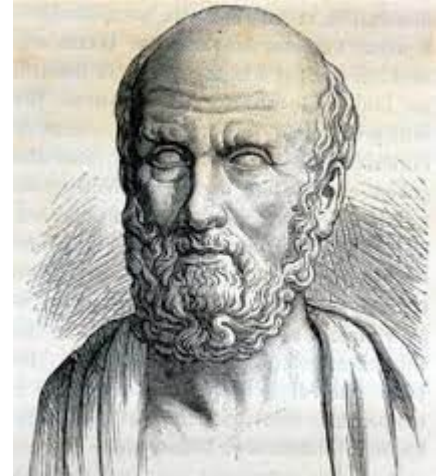

Lääkäritoiminnan ammatillistuminen

3

Terveyden ja sairauden
varhaista historiaa

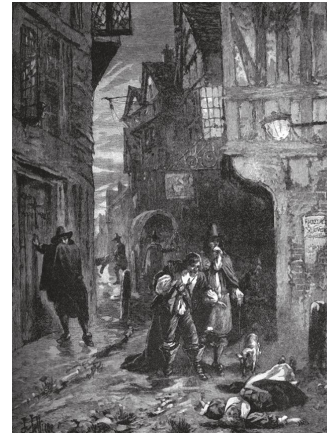
- antiikin Kreikassa syntyi lääkärikouluja
- lääkärit olivat yleislääkäreitä ja käyttivät hoito-keinoinaan lääkkeitä, suoneniskentää, kirurgiaa ja ohjausta terveelliseen elämäntapaan

Miasmateoria

- ympäristön vaikutus ihmisten terveyteen
- vesi oli keskeisin terveyteen vaikuttava ympäristötekijä -
hygienia
- vedellä huuhdeltavat käymälät ja viemärointi

- jos suuri joukko ihmisiä sairastui samaan aikaan, pääteltiin, että sairastuminen johtuu *miasmasta* eli tauteja aiheuttavasta ilmasta
- miasman peräisin seisovasta vedestä ja mätänevistä jätteistä ja se syntyy kaupunkien ahtaissa ja kurjissa oloissa liasta ja saastasta

- miasma tunnistettavissa pahan hajun perusteella
 - miasma kulkee tuulten ja sumun mukana alueelta toiselle
 - havaittiin ympäristön siisteyden merkitys
- sairaudet saattoivat levitä kosketuksen perusteella ja että sairaiden eristämällä voidaan vähentää tautien leviämistä

Keskiaika - 500- 1500 I

3

Terveyden ja sairauden varhaista historiaa

- lääkäri käytti sairauksien määrittämiseen aistejaan ja kokemustietoa

Keskiajalla lääkäreillä oli käytössään vain aistinsa diagnoosien tekemiseen: näkö (potilaan ja tämän eritteiden ulkonäkö), kuulo (hengityksen rahinat), tunto (pulssi, lämpö) sekä haju ja maku (hengitys, eritteet).

- Eurooppaan perustettiin sairaanhoito- ja hoivalaitoksia
- *musta surma eli rutto* oli yksi tuhoisimmista tartuntataudeista: ajateltiin virheellisesti johtuvan miasmasta, joten sitä torjuttiin esim. kokkoja polttamalla

SAIRASTUMISEN VÄLTTÄMISEN KEINOJA EPIDEMIOIDEN AIKAAN

Uskonnolliset:
rukous, katumus
ja parannuksen
tekeminen

Henkilökohtaiset:
sairaiden välttäminen,
pakeneminen

Hallinnolliset:
karanteeni,
eristäminen

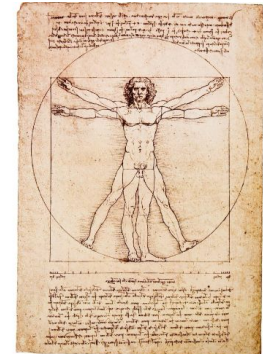
Hygieeniset:
puhtaudesta
huolehtiminen,
savustaminen

Lääketieteelliset:
yrtit, muut lääkkeet,
lääkärit ja muut
parantajat

Valistuksen aika - 1600-1700 I

- lääkärit alkoivat pitää tautien syynä tartuntoja
- rationaaliseen ajatteluun perustuva valistus pyrki uudistuksiin ja mahdollisti luonnontieteisiin perustuvan lääketieteen nopean kehittymisen
- lääketieteen innovaatiot että kulkutaudit levisivät ympäri maailmaa kauppalaivojen välityksellä

- talouden ja teknologian kehittyminen 1600-luvulla edisti myös lääketieteen kehittymistä
 - mikroskooppi: taudit ovat tarttuvia ja niitä aiheuttavat mikroskooppiset eliöt
 - ruumiinavausten perusteella sairauksia alettiin yhdistää havaittuihin muutoksiin elimistössä
- syntyi *patologinen anatomia*

Sairauskäsitys	Sairauden syy	Aiheuttaja	Hoidot	Hoidon toteuttaja	Aika-kausi
Demonologinen	<i>pahojen tekojen tai synnin palkka</i>	<i>ihmisen oma toiminta, kuolleiden eläinten tai ihmisten henget tulevat kostamaan</i>	<i>loitsut, taikajuomat, parantavat yrtit</i>	<i>heimojen päälliköt, poppamiehet</i>	Esihistoria (ennen kirjoitustaitoa)
Teogeeninen	<i>pahojen tekojen tai synnin palkka</i>	<i>ihmisen oma toiminta, Jumala rankaisee pahoista teoista</i>	<i>rukoukset, katumus ja muut uskonnolliset menot</i>	<i>papit</i>	->700 eaa. ja keskiaika (kristinusko)
Humoraali-patologia	<i>neljän elämännesteen epätasapaino</i>	<i>elimistön nesteiden tasapainoinen virtaaminen häiriintyi</i>	<i>pahan veren poistaminen suonon iskulla tai tasoittamalla nesteiden virtausta peräruiskeella ja oksennuslääkkeellä</i>	Lääkäri	400 eaa. -1300
Miasmateoria	<i>ympäristön jätteistä nouseva huono ilma eli miasma</i>	<i>miasma kulkeutuu tuulen tai pahojen hajujen mukana paikkakunnalta toiselle</i>	<i>kadut pidettiin puhtaana liasta ja jätteestä, asuntojen savustaminen, tuoksuvat lääkepuut</i>	Lääkäri	450 eaa. ->